

Cuprins

CUVÂNT ÎNAINTE.....	7
ALEGEREA PREȘEDINTELUI ROMÂNIEI-EDIȚIA 2014.....	9
DOUĂ PROGRAME ELECTORALE, O SINGURĂ VIZIUNE	27
Politica externă și de securitate	36
Politica de apărare.....	38
Reforma instituțională (relația cu Guvernul)	40
PROIECTELE PREZIDENȚIALE	45
Klaus Iohannis: ROMÂNIA LUCRULUI BINE FĂCUT.....	46
Victor Ponta: MAREA UNIRE A ROMÂNILOR.....	148
ÎN LOC DE CONCLUZII	192
ABSTRACT	196
ANEXE	198

Daniel BUTI, Alexandru RADU
(editori)

ROMÂNIA între LUCRUL BINE FĂCUT și MAREA UNIRE

CUVÂNT ÎNAINTE

În spațiul public românesc, alegerile prezidențiale din 2-16 noiembrie 2014 au fost deseori considerate ca având un caracter excepțional, apreciere care privește atât modul de desfășurare, în special campania electorală pentru turul al doilea, cât și, ca o consecință, rezultatele înregistrate. Într-adevăr, marcate de un puternic scandal legat de votanții din diaspora și soldate cu victoria unui român minoritar etnic și religioș, alegerile pot fi apreciate cu un astfel de atribut.

Pe de altă parte însă, s-a spus și s-a repetat că a fost o confruntare lipsită de substanță ideatică și că disputa proiectelor politice a fost înlocuită cu polemici necordiale, care au găsit în internet spațiul ideal de manifestare. S-a deplâns, totodată, refuzul celor doi candidați din turul al doilea de a participa la confruntări directe, televizate, iar când acestea, două la număr, au fost totuși organizate, au dezamăgit publicul prin nivelul scăzut al calității dialogului.

Dar la ce ne-am fi putut aștepta și, mai ales, ce am fi dorit să vedem în această campanie electorală, în condițiile în care componenta emoțională a votului românilor este clar predominantă, și nu de azi de ieri, iar talk-show-urile politice nu se mai deosebesc demult de cele mondene? În fond, am

putea spune că politicienii-candidați au dat dovadă de pragmatism și și-au însușit un comportament pe măsura gustului mediatic al telespectatorului-votant.

Și totuși, campaniei electorale pentru scrutinul prezidențial din 2014 nu i-a lipsit consistența programatică, chiar dacă mai puțin vizibilă în spațiul mediatic monden-politic. În fapt, vom putem aprecia că, după cea din 1996, această campanie electorală prezidențială s-a distins prin cel mai înalt nivel al raționalității. Cu condiția să privim cu mai multă atenție proiectele prezidențiale ale celor doi candidați ai turului al doilea.

Acesta este și scopul prezentului nostru demers analitic. Ne propunem, așadar, o cercetare comparată a proiectelor prezidențiale prezentate de Klaus Iohannis și Victor Ponta, urmărindu-le nu doar consistența lor ideatică, ci și congruența lor constituțională. Vom contura astfel modelele prezidențiale propuse de cei doi și, totodată, vom putea oferi cititorului o grilă pentru a putea aprecia *aposteriori* efectele votului dat *apriori*.

ALEGEREA PREȘEDINTELUI ROMÂNIEI-EDIȚIA 2014

La finalul anului 2014, România postcomunistă a trecut prin cea de a 7-a rundă de alegeri prezidențiale. La urne erau așteptați 18.284.066 de alegători înscriși în listele electorale permanente, pentru a-l desemna pe cel de al 4-lea președinte al republicii ales prin vot direct. Cei 25 de ani de republicanism democratic românesc au fost împărțiți, din punct de vedere al titularilor mandatelor prezidențiale, între Ion Iliescu (1990-1992, 1992-1996 și 2000-2004), Emil Constantinescu (1996-2000) și Traian Băsescu (2004-2009 și 2009-2014). Cum acesta din urmă a atins limita constituțională a celor două mandate, alegerile din toamna anului 2014 ofereau perspective pentru o schimbare nu doar de persoană, ci și de stil, viziune și interpretare a mandatului. După ce au experimentat, timp de 10 ani, modelul „președintelui jucător”, românii urmau să-și aleagă un nou președinte.

În data de 3 octombrie 2014, la debutul oficial al campaniei electorale, în cursa pentru fotoliul de Președinte al României erau înscriși 14 candidați. Dintre aceștia, cinci erau susținuți de formațiuni politice parlamentare, singure sau în diferite formule asociative, cinci mizau pe sprijinul unor partide din afara forului legislativ, iar patru erau independenți.

Statistica electorală mai consemnează existența la startul cursei prezidențiale a 13 partide politice¹, dintre care opt aveau reprezentanți în parlament. De remarcat este și că opoziția parlamentară a avut patru candidați, în vreme ce coaliția guvernamentală și-a menținut coeziunea, având un singur reprezentant. De asemenea, deloc întâmplător, principalii favoriți la câștigarea funcției prezidențiale erau reprezentanții celor două mari blocuri politice (PSD, pe de o parte, PNL și PDL, de cealaltă parte).

Deși sistemul politic românesc nu este unul de tip prezidențial, alegerea populară a șefului statului a generat întotdeauna o mare efuziune la nivelul societății. Simbolistica funcției, asociată tradiției românești a „liderului-tăcut”, a creat o miză specială în jurul unei demnități ce nu are foarte multe pârghii instituționale de putere². Constituția adoptată în 1991, și revizuită în 2003, așează în vârful ierarhiei politice Parlamentul bicameral, simetric și congruent. Forul legislativ asigură controlul politic asupra Guvernului, pe care-l învestește sau îl demite prin vot majoritar. Președintele este independent în raport cu puterea legislativă și, chiar dacă deține o serie de atribuții în domeniul guvernamental, nu este capul executivului. Numirea guvernului este un proces amplu, inițiat de șeful statului, prin desemnarea unui candidat pentru

¹ Am inclus aici și UDMR, chiar dacă formațiunea maghiară nu este, de jure, partid politic.

² Pentru o evaluare a puterii prezidențiale în România postcomunistă vezi Dan Pavel, „Prezidențialismul românesc și alegerile. De la Iliescu la Băsescu” în *Sfera politicii* nr. 143, 2010, pp. 3-12.

funcția de prim-ministru, dar decizia în sine aparține Parlamentului. Chiar și în cazul acelei prerogative care, într-o interpretare eminentemente juridică, îi conferă șefului statului un ascendent în fața forului legislativ – este vorba despre articolului constituțional privind dizolvarea parlamentului³ – președintele este condiționat în potențiala sa acțiune de voința politică a unei majorități politice dispusă să-și încheie mandatul înainte de termen. Altfel spus, șeful statului poate dizolva parlamentul doar dacă parlamentul însuși dorește acest lucru, ceea ce face ca exercitarea acestei prerogative să fie cvasi-imposibilă.

În schimb, președintele are libertatea totală de a adresa mesaje parlamentului cu privire la principalele probleme politice ale națiunii.⁴ De asemenea, are dreptul de a organiza referendum în probleme de interes național⁵. Deși

³ „După consultarea președinților celor două Camere și a liderilor grupurilor parlamentare, Președintele României poate să dizolve Parlamentul, dacă acesta nu a acordat votul de încredere pentru formarea Guvernului în termen de 60 de zile de la prima solicitare și numai după respingerea a cel puțin două solicitări de investitură.” – art. 89, alin. (1), *Constituția României 2003*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 767, 31 octombrie 2003.

⁴ Art. 88, *Constituția României 2003*, idem.

⁵ Exceptând referendumurile pentru aprobarea Constituției, această atribuție a fost exercitată de două ori: referendumul pentru schimbarea sistemului de alegere a parlamentarilor (noiembrie 2007) și referendumul pentru reducerea numărului de parlamentari și înlocuirea parlamentului bicameral cu cel unicameral (noiembrie 2009).

condiționată de consultarea parlamentului, aceasta reprezintă o prerogativă reală a șefului statului.

Rolul președintelui la nivelul sistemului politic și al societății în ansamblul său este definit articolul 80 al legii fundamentale: *Președintele României veghează la respectarea Constituției și la buna funcționare a autorităților publice. În acest sens, Președintele exercită funcția de mediere între puterile statului, precum și între stat și societate*. Practic, acesta trebuie să acționeze ca un factor de echilibru, să asigure dialogul și consensul, să aplaneze conflictele și să stimuleze cooperarea⁶. În pofida acestui statut, dar și a legitimității directe, dintr-o perspectivă strict formală, președintele nu dispune de prerogative importante, care să-i confere o poziție centrală, dominantă în cadrul sistemului politic⁷.

Pe lângă atribuțiile limitate care definesc relația acestuia cu parlamentul și cu guvernul oferind concretețe regimului politic⁸, Constituția îi rezervă președintelui câteva zone de competență explicate, dar nu exclusive. Este vorba

⁶ În acest sens, președintele exercită funcția de echilibru prin care asigură menținerea și adaptarea întregului sistem politic la solicitările venite din mediul intern și internațional – cf. Aristide Cioabă, „Rolul președintelui României în angrenajul structural al sistemului democratic”, în A. Cioabă, C. Nica (coord.), *Sistemul politic din România. Actori, Instituții, Provocări*, Ed. Ispri, București, 2014, p. 390.

⁷ O analiză juridică privind „locul instituției Președintelui României în echilibrarea puterilor în stat” realizează Cristian Ionescu, *Regimul politic în România*, Ed. All Beck, București, 2002, pp. 212-218.

⁸ Pentru o caracterizare a regimului politic românesc postcomunist vezi Alexandru Radu, Daniel Buti, *Sistemul politic românesc*, Ed. Pro Universitaria, București, 2010.

despre politica externă și despre domeniul apărării. Astfel, șeful statului este comandantul suprem al forțelor armate și președintele Consiliului Suprem de Apărare a Țării, declară mobilizarea parțială sau totală a forțelor armate, încheie tratate internaționale și acreditează reprezentanții diplomați ai României. De asemenea, conferă decorații civile și militare superioare și acordă grațierea individuală.

Cu toate acestea, practica politică, în special cea a ultimilor zece ani, a evidențiat tendința celor care au deținut funcția prezidențială de a exercita atribuțiile într-o manieră activă, implicată, de multe ori la limita textului constituțional⁹. Amintim aici gestul președintelui Constantinescu care, în decembrie 1999, pe fondul unui blocaj politico-instituțional, l-a revocat din funcție pe premierul Radu Vasile. Chiar dacă la acel moment Legea fundamentală nu interzicea în mod expres revocarea premierului de către șeful statului, așa cum o face după revizuirea din 2003, decretul prezidențial semnat de Emil

⁹ La nivelul dezbaterii academice în domeniul științei politice, dar și al celei juridice există o controversă latentă privind cauza conflictelor constituționale și a blocajelor instituționale din tranziția românească. Pe de o parte, există explicația unei inadecvări între comportamentul decidenților politici și prevederile legii fundamentale, explicație care pleacă de la premisa că legea este cea care trebuie să modeleze acțiunea în spațiul public și nu invers (editorii acestui volum au susținut în repetate rânduri o astfel de poziție). Pe de altă parte, în dezbaterea publică a fost invocat și argumentul unei necorelări între textul constituțional și realitatea politică, originea conflictelor fiind, în acest caz, chiar Constituția, care ar impune limite acțiunii președintelui. Pentru o astfel de abordare vezi, spre exemplu, Ioan Stanomir, *În jurul Constituției: practică politică și arhitectură legală*, Ed. Universității din București, București, 2006.